

України від 10.03.2016 року № 344. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0497-16#Text>.

4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

5. Рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 16 березня 2020 р., судова справа № 280/28/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88234438>.

6. Постанова Третого апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2020 р., судова справа № 280/28/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90589802>.

7. Доповідь Венеціанської комісії за демократію через право «Про верховенство права» від 25-26 травня 2011 р. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-rus). [in Ukrainian]

Кохан Вероніка Павлівна

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-3129-9266

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ

Наукова робота присвячена правовому регулюванню комерційних цифрових платформ. Автором зазначається порядок створення комерційних цифрових платформ. У статті розглянуті правові проблеми, які виникають у зв'язку з функціонуванням цифрових платформ, зокрема, забезпечення рівного доступу до платформи, недопущення монополії на ринках цифрової платформи, розвиток нових форм зайнятості через цифрові платформи, забезпечення інформаційної безпеки, конфіденційності особистих даних користувачів платформи. У статті наводяться моделі монетизації діяльності цифрових платформ.

Ключові слова: комерційні цифрові платформи, правове регулювання, оператор цифрової платформи, модель монетизації діяльності цифрових платформ.

Kokhan Veronika

*PhD, Senior Researcher of the Scientific & Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-3129-9266

LEGAL REGULATION OF COMMERCIAL DIGITAL PLATFORMS

The study is devoted to the legal regulation of commercial digital platforms. The author consider the procedure of creating commercial digital platforms. The article deals with the legal issues connected with the functioning of digital platforms, in particular, ensuring equal access to the platform, preventing monopolies in digital platform markets, developing new forms of employment through digital platforms, information security, confidentiality of personal data of platform users. The article gives an information of models of monetization of digital platforms.

Keywords: commercial digital platforms, legal regulation, digital platform operator, model of monetization of digital platforms.

За сучасних умов відбувається діджиталізація суспільства, тобто перехід з офлайну до онлайн-режиму всіх сфер існування людства. Розвиток інформаційних технологій та глибоке проникнення мережі Інтернет у всі сфери діяльності деформують ринки товарів та послуг в їх звичному розумінні, впливаючи як на споживачів, так і на бізнес [1, с. 27].

Одним з результатів діджиталізації є поява цифрових платформ як суб'єктів господарської діяльності.

Комерційні цифрові платформи – створені приватними компаніями програмні продукти, які забезпечують взаємодію учасників платформ з метою продажу, купівлі товарів, надання послуг і виконання робіт через використання мережі Інтернет.

Діяльність платформ здійснюється на основі мережі Інтернет. Мережевий принцип роботи цифрових платформ полягає у тому, що її оператор надає всім зацікавленим особам послуги онлайн комунікації, застосовуючи (1) ранжування або індексацію контенту, товарів

або послуг, пропонованих або надаваних онлайн третіми особами; або (2) об'єднання декількох осіб з метою продажу товарів, надання послуг або обміну контентом, товарами або послугами.

Комерційна платформа створюється правовим актом приватної компанії, її засновником. Засновник самостійно вирішує основні питання функціонування платформи: порядок управління, її функції, статус учасників (користувачів), які нею користуються, порядок обміну даними. Діяльність платформи здійснюється на основі актів засновника, до яких приєднуються всі інші учасники, які мають намір використовувати платформу.

Зазвичай, такими актами є: Політика конфіденційності, Умови використання та правова інформація, Угода про надання додаткових послуг, Договір надання транзакційних послуг. Зазначені документи розробляються з урахуванням національного законодавства компанії – засновника платформи, додатково можуть враховуватися приписи міжнародних договорів, учасником яких є держава, резидентом якої є компанія-засновник.

Управління платформою здійснює компанія-засновник або його дочірня компанія (оператор платформи). Прикладами комерційних цифрових платформ є Amazon, eBay, Uber, Google, AliExpress, Facebook та ін.

Організації, які створюють цифрові платформи, – оператори платформ – є сучасними посередниками при укладанні договорів, які завдяки автоматизації процесу комунікації між продавцем та покупцем, зручностям дистанційного вибору товарів та відстеженню процесу поставки фактично захопили головну роль на ринку дистанційних продажів. Враховуючи цей факт, одним із нагальних завдань правової регламентації виступає нормативне формування розподілу відповідальності між учасниками цифрового ринку, зокрема, цифровими платформами та учасниками договорів.

Іншим важливим моментом у правовому регулюванні цифрових платформ є необхідність визначення правового статусу цього суб'єкта правовідносин. Фактично комерційна цифрова платформа являє собою спеціальний торговий онлайн-майdanчик, де існує потреба у визначенні правил поведінки зацікавлених учасників за до-

помогою спеціальних дозволів і заборон, обмежень, які не можуть регулюватися однією галуззю права. Комплексний характер відносин, які виникають в межах функціонування цифрових платформ, визначає складність правового регулювання цього об'єкта, оскільки діяльність цифрових платформ зачіпає предмети як публічного (фінансове, податкове), так і приватного права (цивільне, господарське, трудове).

Законодавство про конкуренцію покликане упорядкувати питання чесної конкуренції на цифрових платформах в частині забезпечення вільного доступу на ринок та недискримінації учасників торгової діяльності, а також не допустити монополізації ринку онлайн-торгівлі. Цивільне законодавство має визначити статус цифрової платформи, її оператора і учасників онлайн-торгівлі через платформу, забезпечити автентифікацію продавця та покупця товарів, насамперед, через встановлення вимог ідентичності, якості, безпеки.

Крім того, під час функціонування цифрові платформи збирають великі масиви даних, що стосуються поведінки користувачів платформ, їх особисті дані, а також інформацію про проблеми, що виникають при користуванні цифровою платформою. Питання інформаційної безпеки діяльності цифрових платформ зумовлюють необхідність змін законодавства про інформацію.

Обмін інформацією регулюється актом компанії – засновника комерційної цифрової платформи (Політика конфіденційності). Цей документ визначає порядок роботи з даними при функціонуванні платформи. Зазвичай у ньому висвітлюються такі питання: збір даних, використання особистих даних, розголошення особистих даних, права щодо особистих даних, cookie-файли, особисті дані неповнолітніх користувачів, заходи безпеки, порядок внесення змін до політики конфіденційності, умови користування сервісом користувачами з інших країн.

Завдяки цифровим платформам формується віртуальний ринок праці та новий вид дистанційної роботи – електронний фріланс, онлайн-аутсорсинг. Цифровізація ринку праці передбачає зміну правового регулювання трудових відносин, необхідність закріплення правом форм зайнятості громадян через використання цифрових платформ – бірж праці.

Як зазначають дослідники, зараз віртуальний ринок – це не лише сайти з пошуку роботи, а й фріланс-біржі, краудфандингові платформи, професійні соціальні мережі, групи і сторінки в соціальних мережах, кар’єрні сайти чи розділи компаній і організацій [2, с. 29].

Згодні з тими правниками, які вважають, що у рамках правового регулювання повинна відбутися легалізація цифрових трудових відносин, повинен бути вирівняний статус усіх учасників соціально-трудова відносин: і тих, які працюють на умовах постійної або тимчасової зайнятості, і тих, які задіяні на засадах віддалених форм зайнятості (фріланс, аутсорсинг тощо). За допомогою правових засобів повинні бути забезпечені гідні умови роботи для суб’єктів цифрового ринку праці на рівні з іншими працівниками, задіяними в операційній діяльності підприємств [2, с.33].

Отже, трудове законодавство також має встановити новели, що виникли у зв’язку з впровадження платформного підходу в економіці, оскільки брак законодавства про зайнятість шляхом використання цифрових платформ сприяє правовій незахищеності громадян, які на власний ризик працюють на віртуальному ринку праці.

Мета діяльності комерційної цифрової платформи – створення цінності для всіх користувачів платформи, обслуговування зв’язків між її користувачами і сприяння обміну інформацією, цінностями, продуктами, послугами, роботами. Із створенням цінності для користувачів тісно пов’язана монетизація діяльності цифрових платформ, яка засновується на відчуженні частини створеної для користувачів цінності. Моделі монетизації можуть бути різними і передбачати абонентську плату, комісійні платежі або оплату додаткових послуг, що надаються поряд з основними, тощо.

У науковій літературі зазначаються, приміром, наступні моделі монетизації цифрових платформ щодо споживача [3, с. 29]:

1. Безкоштовна – платформа надає безкоштовні послуги. Монетизація відбувається шляхом доставки користувачам рекламного контенту (Facebook).

2. Умовно безкоштовна – платформа надає безкоштовні послуги у базовій версії, користувач сплачує за розширений формат (Spotify).

3. Утримання комісії – утримання комісії з кожної транзакції (eBay, Uber).

4. Сплата за доступ – плата за доступ до інформації на платформі (Science Direct, платні електронні засоби масової інформації).

5. Диференційована плата за доступ – за доступ до сервісів платформи сплачує лише частина користувачів, котрі більше зацікавлені у послугах платформи (сайти знайомств).

У якості висновків зазначимо, що правила роботи найбільших цифрових платформ, те, що може бути зроблене на них технічно, поступово витісняє національне регулювання і створює паралельні механізми захисту прав споживачів і виробників у спорах, пов'язаних з неякісним товаром, затримками доставки товару або спричинення несправності у процесі його доставки. При цьому виникають суперечності з українським законодавством, що негативно позначається на правах користувачів цифрових платформ. Подвійна регламентація у цих питаннях обмежує діяльність цифрових платформ, формує негативне ставлення як до платформи, так і до вітчизняного законодавства.

Саме тому вкрай необхідно забезпечити правове регулювання цифрових платформ як окремого об'єкта правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шапошник А. О. Діджиталізація та її вплив на сервісні інновації. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. № 2 (13). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/shaposhnyk13.pdf>.
2. Гніденко В., Капліна Г. Аналіз тенденцій розвитку віддаленої зайнятості в Україні. URL: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-29-9_2.
3. Січкаренко К. О. Цифрові платформи: підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 35. С. 28-32.

REFERENCES

1. Shaposhnyk A. O. (2019). Didzhitalizatsiia ta yii vplyv na servisini innovatsii. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo - Law and innovative society*, 2 (13). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/shaposhnyk13.pdf>. [in Ukrainian].
2. Hnidenko V., Kaplina H. Analiz tendentsii rozvytku viddalenoї zainiatosti v Ukraini. URL: http://dx.doi.org/10.30525/978-9934-571-29-9_2 [in Ukrainian].

3. Sichkarenko K. O. (2018). Tsyfrovi platformy: pidkhody do klasyfikatsii ta vyznachennia roli v ekonomichnomu rozvytku. *Prychornomorski ekonomichni studii - Black Sea Economic Studies*, 35, 28-32 [in Ukrainian].

Кузьменко Олександр Борисович

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва ЧНУ ім. Петра Могили
ORCID: 0000-0002-6192-5483

Ципліцька Олена Олександрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу промислової політики
ДУ «ІЕП НАН України»*
ORCID: 0000-0003-3803-9421

БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ В СТРАТЕГІЧНОМУ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

В статті розкрито сутність та інваріантні елементи бізнес-процесів у сфері послуг. Визначено особливості формування бізнес-процесів підприємств – постачальників послуг. Обґрунтовано доцільність врахування специфіки таких бізнес-процесів для стратегічного бізнес-планування діяльності підприємств, яка зумовлена необхідністю удосконалення організації виробництва, підвищення ресурсоефективності та оптимізації виробничих потужностей у сфері послуг.

Ключові слова: сфера послуг, управління бізнес-процесами, стратегічне бізнес-планування, ресурсоефективність.

Kuzmenko Oleksandr

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department
of Economics and Entrepreneurship of Petro Mohyla
Black Sea National University*
ORCID: 0000-0002-6192-5483